

**POLİTİKA VE STRATEJİ GELİŞTİRME
ÇALIŞMA GRUBU**

**TÜRKİYE'NİN
KYOTO PROTOKOLÜNE TARAF OLMASINA YÖNELİK
1. DEĞERLENDİRME RAPORU**

**MAYIS 2008
ANKARA**

**TÜRKİYE’NİN
KYOTO PROTOKOLÜNE TARAF OLMASINA YÖNELİK
1. DEĞERLENDİRME RAPORU**

İÇİNDEKİLER

ÖZET	2
1- Politika ve Strateji Geliştirme Çalışma Grubu Görev Tanımı.....	3
2- Türkiye’nin Kyoto Protokolüne Taraf Olması Bağlamında Avantajları ve Dezavantajları.....	5
3- Kurum Görüşleri.....	9
4- DPT Sosyal ve İktisadi Araştırma Projesi Önerisine İlişkin Özet Bilgi Notu.....	13

ÖZET

Dışişleri Bakanlığı başkanlığında, İDKK üyesi ve diğer ilgili kurumların üst düzey yöneticilerinin katılımı ile 1 Şubat 2008 tarihinde bir toplantı gerçekleştirilmiştir.

Söz konusu toplantıda, iklim değişikliği rejiminin 2012 sonrasına yönelik müzakerelerine yardımcı olması amacıyla kabul edilen Bali Eylem Planı kapsamında, BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi altında oluşturulan ve çalışmalarını 2009 sonuna kadar bitirmesi amaçlanan çalışma grubunun faaliyetlerine sürekli ve etkin katılım sağlayacak ve aynı zamanda uluslararası gelişmeleri AB, BMİDÇS ve Kyoto Protokolü kapsamında takip edecek ve Kyoto Protokolüne en uygun strateji ile ve en doğru zamanda taraf olmak bağlamında görüş oluşturmak amacıyla bir çalışma grubu oluşturulmasına karar verilmiştir.

Söz konusu çalışma grubunun görev tanımı, Çevre ve Orman Bakanlığı koordinasyonunda ilgili kurumların katkıları ile hazırlanmış olup 1 Bölümde yer almaktadır. Söz konusu çalışma grubunda yer alan kurum ve kuruluşlar arasında Çevre ve Orman Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Devlet Planlama Müsteşarlığı, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği yer almaktadır.

Oluşturulan Çalışma Grubu düzenli olarak toplanmış ve bu toplantılar sonucunda Türkiye'nin Kyoto Protokolü'ne taraf olması bağlamında avantaj ve dezavantajlarına ilişkin bir analiz yapılmıştır. Bu çalışmanın sonucu 2. Bölümde yer almaktadır.

Kurumların kendi görev ve sorumlulukları çerçevesinde; Kyoto Protokolüne taraf olunmasına ilişkin görüşlerini; 2012 sonrası oluşturulacak iklim değişikliği rejimine kurumsal bakış açılarını; kurumları tarafından iklim değişikliği kapsamında yürüttükleri çalışmaları, uygulamaları ve mevzuat düzenlemelerini (uyum, emisyon kontrol, finansman, teknoloji geliştirme, vb); ve son olarak İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi kapsamında yer alan siyasi müzakere gruplarına ilişkin değerlendirmelerini içeren soru formlarını doldurulmuştur. Bu çerçevede, kurumların Kyoto Protokolü ile 2012 sonrası iklim rejimine yönelik resmi görüşleri 3. Bölümde kısaca özetlenmiştir.

Ayrıca, Çalışma Grubu tarafından, “sera gazlarının azaltımının sektörel etkileri ve maliyetleri” konusunda derhal bir çalışma başlatılmasına karar verilmiştir. Bu çerçevede, DPT tarafından hazırlanmış olan proje dokümanı kurumların görüşlerine sunulmuş olup bu projeye ilişkin hazırlanan özet bilgi notu 4. Bölümde yer almaktadır.

1- POLİTİKA VE STRATEJİ GELİŞTİRME ÇALIŞMA GRUBU GÖREV TANIMI

Çalışma Grubunun Adı:

Politika ve Strateji Geliştirme Çalışma Grubu (İDKK alt çalışma grubu)

Çalışma Grubuna Üye Kurumlar:

Çevre ve Orman Bakanlığı'nın başkanlığında (BMİDÇS Ulusal Odak Noktası), Dışişleri Bakanlığı, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Devlet Planlama Müsteşarlığı, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

Çalışma Grubunun Amacı:

- 1) Kyoto Protokolüne en uygun strateji ile ve en doğru zamanda taraf olmak için teknik çalışma sonuçlarına göre görüş oluşturmak
- 2) 2012 sonrası iklim rejimi açısından ülkemizin en avantajlı konumda yer almasını sağlayacak bilgileri üretmeye ve müzakere stratejisini belirlemeye yönelik çalışmaları gerçekleştirmek

Çalışma Grubunun Görev Süresi:

1 yıl

Çalışma Grubunun Görevleri:

Kısa Vadede (1 – 6 Ay)

- Sözleşme ve Protokol çerçevesinde devam etmekte olan konulara yönelik strateji belirleyerek görev dağılımının yapılması
- BMİDÇS kapsamında görüş talep edilen konulara ilişkin tutum kâğıdı hazırlanmasını sağlayarak Sekreteryaya iletilmesi
- Sera gazı emisyonları azaltımının sektörel etkileri ve maliyetleri konusunda teknik çalışmaların iş tanımlarının hazırlanması ve çalışmaların tamamlanması
- Türkiye'nin Kyoto Protokolüne taraf olması durumunda sağlayacağı avantaj ve dezavantajları
- Ülkemizin iklim değişikliği sürecine ilişkin vizyonunu belirlemeye yönelik görüş oluşturularak, İDKK'ya sunulması
- 2012 sonrası yürürlüğe girecek yeni rejime yönelik; önceliklerinin belirlenmesi, ulusal düzeyde bir yapılanma önerisi hazırlanması, yapılabilecek katkıların belirlenmesi
- İlk Değerlendirme raporunun İDKK'ya sunulması

Orta Vadede (6 Ay – 1 Yıl)

- DPT tarafından yürütülecek olan "Sera gazı emisyonları azaltımının sektörel etkileri ve maliyetleri" adlı proje çıktılarının İDKK'ya sunulması
- 2001 yılında gerçekleştirilen 7. Taraflar Konferansında alınan 26/CP7 numaralı karar çerçevesinde Türkiye'nin Özel Şartlarını geliştirerek uluslararası alanda müzakere etme stratejisine yönelik öneriler oluşturmak

Çalışma Planı:

Çalışma grubu, internet ortamında sürekli olarak iletişim halinde olacak, Her ayın 1. ve 3. Pazartesi günü düzenli olarak toplanacak ve Mayıs ayında ilk değerlendirme raporunu sunacaktır. Daha sonra üç aylık dönemlerde ilerleme raporları hazırlanacaktır.

Çalışma Grubu Üyeleri:

KURUM ADI	YETKİLİ KİŞİ
Çevre ve Orman Bakanlığı (Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü)	Recep ŞAHİN (Gn. Md. Yrd.) Dr. Mustafa ŞAHİN (Daire Bşk.) Fulya SOMUNKIRANOĞLU (Şb. Md. V.) Mehrali ECER (Çevre Müh.) Tuğba İÇMELİ (Uzm. Yrd.)
Çevre ve Orman Bakanlığı (Dış İlişkiler ve AB Dairesi Başkanlığı)	Cengiz T. BAYKARA (Daire Bşk.V.) Deniz GÖLE (Uzm. Yrd.) Burcu YOLAÇAN (Uzm. Yrd.)
Çevre ve Orman Bakanlığı (DMİ)	Dr. Mustafa COŞKUN (Müh.) Gönül KILIÇ (Meteoroloji Müh.)
Çevre ve Orman Bakanlığı (Ar-Ge Dairesi Başkanlığı)	Ali TANIŞ (Şb. Md.) Nilgün TEMERİT (Ziraat Müh.) Gülseren ÇAĞLAR (Çevre Müh.)
Çevre ve Orman Bakanlığı (OGM)	Mustafa ÇİFTÇİ (Orman Y.Müh.) Emine ATAŞ (Orman Y.Müh.)
Çevre ve Orman Bakanlığı (DSİ)	A. Deniz ÖZDEMİR (Müh.) Dilek DEMİREL YAZICI
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	Mustafa KAYA (Şube Md.) Necip ÖZTÜRK (Şb. Md.) Ayşe Yasemin ÖRÜCÜ (Y. Müh.)
Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Tijen İĞCİ (AB Uzm. Yrd.) Tümay TUĞUŞLU (Müh.)
Bayındırlık ve İskân Bakanlığı	Uğur KINAY (Makine Müh.) Yusuf YILDIZ (Teknik Uzman) Gülran DURUKAN (Şehir Plancı)
Ulaştırma Bakanlığı	İsim bildirilmemiştir.
Sağlık Bakanlığı	Bige SURLU (Uzm. Dr.) Hacı DENİZ (Çevre Müh.)
Maliye Bakanlığı	Erol ÖZ (Daire Bşk.) İbrahim Barış SAYLAN (AB Uzm. Yrd.)
Dışişleri Bakanlığı	Nursel BERBEROĞLU (Daire Bşk.)
Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı	M. Ceyhan ALOĞLU (Ziraat Y.Müh.) Hatice Bilgin YILDIRIM (Ziraat Y.Müh.)
Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı	Arzu ÖZBAY (Planlama Uzm.) İzzet ARI (Planlama Uzm. Yrd.)
ABGS	Burcu ALTINORDU (AB Uzmanı)
TOBB	Mustafa LALE (Daire Bşk.) Mustafa ÖZCAN (Şb. Md.) Güliz TEZEREN (Mimar)

2- TÜRKİYE’NİN KYOTO PROTOKOLÜNE TARAF OLMASI BAĞLAMINDA AVANTAJLARI VE DEZAVANTAJLARI

Politika ve Strateji Geliştirme Çalışma Grubu’na katılan kurumların katkıları ile hazırlanmıştır.

Türkiye’nin Kyoto Protokolüne Taraf Olma Bağlamında Güçlü Yanları

1. Dolaylı olarak sera gazlarını azaltmayı amaçlayan Ozon Tabakasını İncelten Maddelere ilişkin Montreal Protokolü’nde gelişmekte olan bir ülke olarak tanımlanan Türkiye, Protokol altında oluşturulan fondan yararlanmaktadır. Protokolü en başarılı olarak uygulayan ülkelerden biri olarak gösterilmektedir. Bu durum, Türkiye’nin olması gerektiği şekilde sınıflandırılması halinde, yükümlülüklerini başarılı şekilde yerine getireceğini göstermektedir.
2. Medya, siyasi partiler, kamuoyu ve sivil toplum kuruluşları arasında küresel ısınma ve iklim değişikliğine yönelik bilinçlenme ve sorumluluk duygusu her geçen gün artmaktadır.
3. Mevcut durum analizine yönelik olarak I.Ulusal Bildirim raporu hazırlanmıştır.
4. İklim Değişikliğine neden olan sera gazı emisyonlarında en büyük pay enerji sektörüne aittir. Enerji Verimliliğinin artırılması iklim değişikliği ile mücadelede büyük önem taşımaktadır. Türkiye’nin Enerji Verimliliği Stratejisi hazırlanmıştır.
5. Ülkemiz Kyoto Protokolü altında yer alan Esneklik Mekanizmalarından yararlanamamaktadır. Ancak Protokolden bağımsız olarak uluslar arası alanda yürütülmekte olan Gönüllü Piyasalarla ilgili olarak, bazı özel şirketler “gönüllü karbon ticareti” piyasasına girmiş ve deneyim kazanmaktadır.
6. İklim Değişikliğine neden olan sera gazı emisyonlarının kümülatif oranları açısından geçmişteki sorumluluğu anlamında ve hali hazırda küresel ölçekte düşük bir paya sahiptir.
7. Türkiye’de, kişi başına sera gazı emisyonları, OECD ve AB ülkelerinin çok gerisindedir.
8. İklim değişikliği en üst düzeyde ve çeşitli platformlarda kamu, özel sektör ve STK işbirliği içinde değerlendirilmektedir. Bu konuda her düzlemde bir toplumsal duyarlılık bulunmaktadır.
9. Türkiye yenilenebilir enerji kaynakları yönünden zengin bir ülkedir. Fosil yakıtlara alternatif olarak yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı harekete geçirilebilecektir.
10. Enerji verimliliği uygulamaları ve mevcut yenilenebilir enerji kaynaklarının etkin kullanımı ile sera gazı emisyonlarını sınırlandırabilme potansiyelimiz yüksek olup, bu konuda gerekli stratejik çalışma tamamlanarak, ilgili kanuni düzenleme yapılmış ve ikincil mevzuat çalışmaları devam etmektedir.
11. Türkiye’nin yüksek enerji tasarruf potansiyeline sahip olup (Sanayi Sektöründe %15, Bina Sektöründe %30 ve Ulaştırma Sektöründe %20 mertebelerinde tasarruf potansiyeli mevcuttur) bu konuda uzman kuruluşlara sahiptir.
12. Sanayi ve kamu binalarında ait enerji verilerinin toplanacağı Enerji Verimliliği Portalı yakın bir zamanda devreye girecektir.
13. Kömürle çalışan termik santraller özelleştirme kapsamında olup, sürecin tamamlanması ile enerji üretiminde hantal olan bu tesislerde daha etkin bir üretim sağlanabilecektir.
14. AB’ye uyum süreci kapsamında, düzenli depolama alanlarının sayısı artmakta ve katı atık yönetimi sistemleri modernleştirilmektedir.
15. Yutak alanların genişletilmesine yönelik çalışmalar hız kazanmıştır.
16. Ülkemizde gerek kamu gerekse özel sektörde iklim değişikliği konusunda ihtisaslaşmış bir kadro bulunmaktadır.
17. Büyük sanayi kuruluşlarında özellikle gönüllü karbon piyasası gibi mekanizmalar konusunda bilincin artmış durumdadır.

18. Enerji Yönetimi ile ilgili yetişmiş personel ve eğitim altyapısı bulunmaktadır.

Türkiye'nin Kyoto Protokolüne Taraf Olma Bağlamında Zayıf Yanları

1. İklim Değişikliği Eylem Planı halen hazırlanmamıştır.
2. Ekonomi, sosyal ve çevre politikalarının birbirleriyle uyumlu olarak hazırlanması temin edilememiştir.
3. Protokol kapsamında zorunlu olan yasal mevzuat ya da altyapı sistemleri tam olarak oluşturulmamıştır. Kyoto Protokolüne taraf olunması durumunda uygulanması muhtemel ve halihazırda uygulanan gönüllü emisyon ticareti konularında tanımlanmış bir otorite, yasal mevzuat ve diğer ikincil yasal düzenlemeler hazırlanmamıştır.
4. Kyoto Protokolüne taraf olmayı kolaylaştıracak kapasite geliştirme, teknik ve sosyal uyum projelerine uluslararası platformdaki finans kaynaklarından yeterince fon sağlanamamaktadır
5. Belli başlı kurumlar dışında iklim değişikliğine neden olan sera gazlarının azaltılması, izlenmesi ve verilerin değerlendirilmesi anlamında çeşitli kurumlarda görev yapan personelin kapasitesinin geliştirilmesi yönünde eksiklikler vardır.
6. İklim değişikliği yazılı ve görsel medya aracılığı ile tanıtılmaya çalışılsa da bu konuyu müfredata koymak suretiyle düzenli bir ders saati bulunmamaktadır. Bilinçli ve duyarlı bir kamuoyu oluşturulması yönünde eksiklikler bulunmaktadır.
7. Türkiye OECD üyesi olmasına rağmen, diğer OECD üye ülkeleri ile ortak çıkarılara sahip olmadığı için müzakerelerde tek başınadır. Türkiye bugüne kadar uluslararası platformda herhangi bir grup ve/veya ülke ile ortak hareket etmediğinden ve müzakere grupları içinde yer almadığından yalnız kalmış ve ülke önceliklerini tanıtmak ve gündeme taşımakta yetersiz kalmıştır.
8. 1990–2005 yılları arasında ülkemizde sera gazı emisyonları artış oranı %75,9 olarak tespit edilmiştir. Sözleşmenin EK-I listesinde yer alan ülkeler arasında en hızlı artışın kaydedildiği ülke Türkiye'dir. Ayrıca; Türkiye'nin CO₂ emisyonu yoğunluğu yüksektir (2005 yılı verilerine göre Türkiye'nin CO₂ emisyonu yoğunluğu 0.89 kg/2000\$ iken aynı göstergenin Dünya ortalaması 0.75 OECD ortalaması 0.45'dir.)
9. Nüfus artış hızı yüksektir
10. Sanayi, bina ve taşımacılık sektörlerinde kurulu sistemler ve işletme modelleri diğer ülkelere göre daha az enerji etkindir
11. Tüketilen enerjinin önemli bir bölümü fosil yakıt ağırlıklı, yenilenebilir enerji üretim ve kullanımını sağlayacak sistemler, yeterli ve yaygın değildir
12. Emisyon azaltım senaryolarına göre fayda-maliyet analizleri, risk analizleri, ekonomik ve teknik çalışmaları sınırlı sayıda ve kapsamdadır (ya da yoktur)
13. Henüz “teknoloji ithal eden ülke” konumundan, “teknoloji üreten ülke” konumuna geçilememiştir
14. Ar-Ge yatırımları düşük seviyededir
15. Bina sektöründe enerji verimliliği uygulamaları için ilk yatırım maliyetlerinin karşılanması hususunda, uzun vadeli ve düşük faizli kredilendirme ve/veya mali destek ve teşvikler bulunmamaktadır
16. Kurumların iklim değişikliği bağlamında görevlerinin net olarak belirlenmemesi ve bu konuda bir eylem planı bulunmamaktadır
17. Sanayi ve teknoloji politikalarını uygulayabilecek mekanizmaları etkin değildir
18. İşletmelerin çevre uyum kapasitelerini artırmaya yönelik devlet destek ve teşvikleri yetersizdir
19. Çevrenin korunması amacıyla yapılan harcamalar düşüktür
20. Çevre finansman politikaları yeterli değildir
21. İklim Değişikliğine neden olan sera gazı emisyonlarının kaynağı olan enerji, ulaştırma, sanayi, atık ve arazi kullanımı ve ormancılık sektörlerinden etki analiz çalışmaları,

emisyona envanterleri yetersizdir. Mevcut durumu ortaya koyabilecek sağlıklı veri bulunmamaktadır.

22. Sanayi sektörü açısından enerji girdi maliyetleri yüksektir
23. İklim değişikliği konusuna başta akademik çevreler olmak üzere sivil toplum kuruluşu ve yerel yönetimlerin ilgisi çok zayıf düzeydedir
24. Ülkemizin Kalkınma planları dışında enerji konusunda, yenilenebilir enerji kaynaklarını da kapsayacak şekilde bir enerji planı bulunmamaktadır.

Türkiye'nin Kyoto Protokolüne Taraf Olma Bağlamında Önündeki Fırsatlar

1. İklim değişikliği ile mücadele konusunda kararlılık göstermesi uluslararası düzeyde saygınlığını arttıracaktır
2. BMİDÇS kapsamındaki tüm müzakerelere katılabilecek ve oy hakkı bulunacaktır
3. AB'ye üyelik sürecinde olduğundan, AB ile birlikte davranarak AB'nin müzakere gücünden yararlanabilir, AB ile işbirliği olanakları geliştirilebilir. AB tam üyelik müzakereleri kapsamında çevre faslında önemli bir ilerleme sağlayacaktır.
4. BMİDÇS'nin Ek-1 listesinde yer alan, ama Kyoto Protokolü'nün Ek-B'sinde yer almayan, 26/CP.7 numaralı karar doğrultusunda "özel koşulları" bütün taraf ülkelerce kabul edilmiş bir ülke olarak, 2012 sonrası hangi esneklik düzeneğine dâhil edileceği konusunda müzakere edebilme şansına sahip olacaktır.
5. Sera gazı emisyonlarını kontrol etmeye yönelik çabalar sonucunda, insan sağlığı, hava kalitesi ve yaşam kalitesinde iyileşme, sağlık harcamalarında azalma gibi yan faydaları olacaktır
6. Yutak alanlardan olan ormanların korunması ve orman alanlarının genişletilmesi tedbirlerinin artması sağlanabilecektir.
7. Sera gazı emisyonlarını kontrol etmek gayesiyle yenilenebilir enerji kaynaklarına ve diğer düşük karbonlu enerjilere yönelmesi enerji çeşitliliği ve arz güvenliği bakımından olumlu bir gelişme olacaktır
8. Teknik alanlarda gerçekleştirilecek yeni işbirlikleri ile teknoloji transferi hızlanabilecektir.
9. Yenilenebilir enerji teknolojilerine olan yatırımların artmasını ve bu alanda teknoloji üreten ülkeler arasında girmemiz sağlanabilecektir.
10. Uluslararası fonlar aracılığıyla sanayinin temel girdisi olan enerji konusunda düşük maliyetli yenilenebilir enerji kaynakları potansiyelinin kullanılması sağlanabilecektir
11. Düşük karbonlu ve yüksek verimli teknolojilerin kullanımına yönelik olarak piyasayı teşvik edici/engelleme mali düzenlemeler uygulanabilecektir.

Türkiye'nin Kyoto Protokolü Bağlamında Önündeki Zorluklar

■ Taraf Olmaması Durumunda:

- 1) Avustralya'nın ardından ABD'nin de Kyoto protokolüne taraf olması halinde Protokole taraf olmayan tek Ek-1 ülkesi olarak itibar kaybetme ve üzerindeki politik baskılar artabilecektir.
- 2) Sektörlerde teknik çalışma ve planlarda uygulamalara geç başlanılabilecektir.
- 3) AB'ye üyelik müzakerelerinin olumsuz yönde etkilenebileceği düşünülmektedir.
- 4) Uzun vadede, dış ticarete engellerin artabileceği mütalaa edilmektedir.

■ Taraf Olması Durumunda:

- 1) AB'ye aday bir OECD ülkesi olan ve BMİDÇS'nin Ek-1'inde yer alan Türkiye'nin, hızla artan sera gazı emisyonları ile her türlü yükümlülükten muaf tutulması olası görünmemektedir
- 2) 2012 sonrasına yönelik müzakereler sonucunda "gelişmiş ülke" olarak listelenmemiz halinde %25-40 azaltım hedefi alma ihtimali bulunmaktadır. Bu durumda yüksek azaltım yükümlülüklerinin üstlenilmesi durumunda

ekonomimize büyük yük gelebileceği ve sanayi ve enerji sektörlerinde dönüşüm için çok büyük yatırımlar gerekebileceği düşünülmektedir.

- 3) Protokol metnine göre, Sözleşmenin Ek-1 listesinde bulunan bir ülkenin temiz kalkınma mekanizması projelerinde ev sahipliği yapması mümkün değildir. Bu da sera gazı emisyonlarını azaltım amaçlı yeni teknolojilerin ülkemize transferini engellemektedir.
- 4) Yanlış teknoloji transferi politikaları sonucunda, gelişmiş ülkelerin eski teknolojilerini alır duruma düşme ihtimali bulunmaktadır

■ Her durumda:

- 1) İklim değişikliğinden en fazla etkilenecek bölgelerden birinde yer almaktadır
- 2) Enerjide dışa bağımlılığı yüksektir
- 3) Hiçbir şey yapmanın da bir maliyeti vardır

3- KURUM GÖRÜŞLERİ

Kurumların kendi görev ve çalışma konuları çerçevesinde;

- Kurumunuzun kendi görev ve çalışma konuları çerçevesinde; Kyoto Protokolüne taraf olunmasına ilişkin görüşleri,
- 2012 sonrası oluşturulacak iklim değişikliği rejimine kurumsal bakış açısını,
- Kurumunuzun iklim değişikliği kapsamında yürüttüğü çalışmalar, uygulama ve mevzuat düzenlemeleri (uyum, emisyon kontrol, finansman, teknoloji geliştirme, vb),
- İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi kapsamında yer alan siyasi müzakere gruplarına ilişkin değerlendirmeleri içeren

soru formları kurumlara gönderilerek görüşleri talep edilmiştir.

Bu çerçevede Bakanlığımıza kurumlardan intikal eden formlarda yer alan, Kyoto Protokolü ve 2012 sonrası iklim rejimine yönelik resmi görüşleri aşağıda kısaca özetlenmiştir.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı

Ülkemizin, Kyoto Protokolüne taraf olmak suretiyle, sayısal azaltım yükümlülüğü gibi taahhüt içeren konuları Geçici Çalışma Grubu bünyesinde tartışılabilir hale getirilmemesi gerektiğinin önemli olduğu ifade edilerek Geçici Çalışma Grubu çalışmaları sonuçlanıncaya kadar Kyoto Protokolünün dışında kalınması gerekliliği vurgulanmıştır. Ayrıca, müzakerelere hem Sözleşme Altındaki Geçici Çalışma Grubu, hem de Geçici Çalışma Grubu kapsamında katılımın önemli olduğu, 2009 yılından sonra, Protokole taraf olmanın en uygun seçenek olarak görüldüğünü belirtmiştir.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı yazısında devamla, 2012 sonrası oluşturulacak iklim değişikliği rejimine ilişkin olarak, esneklik mekanizmalarının Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeleri de kapsayacak şekilde yeniden oluşturulması gerektiğini, ülkemizin diğer gelişmekte olan ülkelerle birlikte Adaptasyon Fonu'ndan yararlanması gerektiğini ve başta Teknoloji Transferi Fonu olmak üzere diğer desteklerden de faydalanabilmesinin ülkemizin olası yükümlülüklerini yerine getirmesinde elzem olarak görüldüğü ifade edilmiştir.

Ülkemizin, 2012 sonrası alabileceği yükümlülükleri belirleyebilmesi için, yine 1 Şubat 2008 tarihinde gerçekleştirilen Dışişleri Bakanlığı toplantısında hatırlatıldığı üzere, teknik analiz ve modelleme çalışmalarının tamamlanmasının gerektiği; bu çalışmalar tamamlanmadan yükümlülük telaffuz etmenin, ülkemiz için uygulanabilir hedefler içermeyen, dolayısıyla da kabul görmeyen bir sistem oluşmasına yol açabileceği ifade edilmiştir. Bunun yanında, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının verimlilik ve yenilenebilir enerji alanlarındaki çalışma ve desteklerin artırılması yoluyla, referans senaryoya göre belirli bir miktarda emisyon sınırlamasının mümkün olduğu, ancak rakamların nihai potansiyel ve maliyetler, teknik çalışmaları müteakip açıklanabileceğini belirtilmiştir.

Sağlık Bakanlığı

Kyoto Protokolüne yönelik olarak iklim değişikliğinin ülkemizde yaratabileceği muhtemel etkiler ve sera gazı emisyonlarındaki artışı azaltabilmek için alınabilecek tedbirlerin analizinin yapılması gerektiği belirtilerek 2012 sonrasına yönelik olarak ise; ülkemiz enerji ihtiyacının karşılanabilmesi ve sera gazlarını azaltmaya yönelik teknolojilerin kullanılabilmesi için ekonomik ve teknik destek sağlanması hususu dile getirilmiştir.

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı

Sektör olarak tarımsal işletme ölçeğinin büyütülmesi çalışmaları ve verimliliğin artırılması, gıda güvenliğinin sağlanması, enerji tarımının geliştirilmesi, toprak-su ilişkilerinin ve

tarımsal sulamanın geliştirme konusunda yapılan çalışmaların Kyoto Protokolüne olumlu yaklaşımlarını sağladığını, 2012 sonrasına yönelik olarak da müzakerelere etkin bir biçimde katılım sağlanması gerektiği ve yükümlülük alınması gerektiğini belirtmiştir.

Avrupa Birliği Genel Sekreterliği

Kyoto Protokolünün uygulanmasının getireceği yük, herhangi bir hedef ya da pozisyon belirlenebilmesine yönelik azaltım alternatiflerinin konulması gerektiği vurgulanarak ve azaltım hedeflerinin uygulanabilirlik potansiyeli, sağlayacağı kazançlar ile bunların müzakerelerde ülkemiz pozisyonunun tespitine yönelik etkisi gibi proje/projelerin başlatılması gerekliliği hatırlatılmıştır. Yapılacak bu çalışmaların sonucuna göre tüm kurumlar tarafından değerlendirme yapılması gerektiğini belirtmiştir.

2012 sonrasına yönelik olarak ise, AB'ye tam üyelik müzakerelerini yürütmekte olan bir ülke olarak iklim konusunda politikaların yönlendirilmesinde önemli bir aktör olan Avrupa Birliğinin bu konuda yürütmekte olduğu çalışmalara katkı sağlanması ve zorluklarımızın kendileri ile paylaşarak desteklerinin alınmasının önemli olduğunu vurgulamıştır.

Maliye Bakanlığı

AB ile ilişkilerimiz açısından Kyoto Protokolü'ne taraf olmamız ülkemizin çıkarına olduğu, iklim değişikliğinin etkileri ve bu kapsamda alınacak önlemlerin kısa dönemli olarak ülkemiz için yüksek maliyetler getireceğinin mütalaa edildiği, ancak, iklim değişikliği gibi küresel bir sorun göz önünde bulundurulduğunda, uzun dönemli düşünmek gerekliliği ifade edilmiştir. Ayrıca, ülkemizdeki maliyetlere ilişkin yeterli çalışma bulunmasa da, iklim değişikliğinin etkilerinin artması ve önlem alınmada geç kalınması sonucunda daha yüksek maliyetler ile karşı karşıya kalılabileceği vurgulamıştır.

2012 sonrasına yönelik olarak da Kalkınma önceliklerimiz, endüstrileşme seviyemiz ve ulusal kapasitemiz gibi özel koşullarımız dikkate alındığında, Gelişmekte olan ülkeler içinde yer almamız yönünde çaba gösterilmesi gerektiği belirtilmiştir. Ancak bu hedefe ulaşamaması durumunda dahi, özel koşullarımızın iyi bir şekilde müzakere edilmesi ile 2012 sonrası düzenlemeler kapsamında bazı avantajların elde edilmesinin büyük önem taşıdığına işaret edilmiştir. Ayrıca, hızla gelişmekte olan ve dinamik bir nüfusa sahip ülkemizin, yeterli istihdamı yaratmada büyük yatırımlara ihtiyacı bulunduğu, bunun yanı sıra yıllık % 6-7'lik bir büyüme hedefine sahip ülkemizin enerji arz güvenliği hususunda bazı sıkıntılar yaşadığı, alınacak kararlar ve önlemler çerçevesinde, özel koşullar dikkate alınarak tüm bu konuların bir arada düşünülmesinin faydalı olacağı ifade edilmiştir.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı

Kyoto Protokolüne ilişkin olarak kalkınma için belirlenen büyüme hedefleri, sanayimizin OECD ülkeleri ortalamasının gerisinde kalması, önümüzdeki dönemde enerjide dışa bağımlılığımızın %72'lere ulaşması sonucu yerli kaynaklarımızı kullanma zorunluluğun giderek öne çıktığı, bölgesel kalkınmışlık farklarının yüksek olması ve kişi başına enerji tüketiminin dünya ortalamasının altında kalması sebebiyle kişi başına karbondioksit emisyonunun dünya ortalamasının çok altında kalmasına neden olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca, Ülkemizdeki ekonominin enerji yoğunluğunun yüksek olmasının, kamu borç stoğunun yüksekliğinin, işsizlik oranının yüksekliğinin göz önünde bulundurulması gerektiğine işaret edilmiştir.

Kyoto Protokolü'ne 2008 yılı sonu itibariyle taraf olunmasına karar verilebilmesi için sektörel bazda oluşturulacak projeksiyonlar dâhilinde tüm etki analizlerinin yapılması gerektiğini vurgulamıştır. 2012 sonrasına yönelik olarak ise yeni mekanizmada “gelişmekte olan ülkeler” in

koşulları göz önünde bulundurularak emisyon ticaretinin kolaylaştırılması ve teknoloji transferinin kapsam ve maliyetinin yeniden gözden geçirilmesinin faydalı olacağı ifade edilmiştir. 2012 sonrasına yönelik ülkemizin üstleneceği olası yükümlülüğün (sera gazı azaltımı vb.) hakkaniyet ilkesi ve özel şartlarımız göz önünde bulundurulmak, kapasite ve gelişmişlik düzeyimiz dikkate alınmak suretiyle; birden fazla parametreye dayalı bilimsel çalışmalar yardımıyla belirlenmesinin doğru olacağı belirtilmiştir.

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı

Ülkemizde iklim değişikliği konusunda önlemler alınırken; kentlerin üretim, endüstri ve ulaşım altyapısı ilişkilerinden kaynaklanan farklı yapılarının göz önüne bulundurularak alınması gerektiği; bu yapı farklılıklarının belirlenerek, etki analizlerini ve risk değerlendirmelerinin yapılabilmesine yönelik veri ve envanter çalışmalarının önemi; Kyoto Protokolün uygulanması ülkemizin ekonomisinin büyüme hızının mutlaka etkileyeceği, ancak önlemlerin zamanında ve etkin bir şekilde alınması ile etki analizlerinin ve risk değerlendirmelerinin yapılabilmesi durumunda Kyoto Protokolü'ne en kısa sürede taraf olunmasının uygun olacağı bildirilmiştir.

Ayrıca, Türkiye'nin 26/CP.7 sayılı kararda belirtilen ayrıcalıklı konumu iyi değerlendirilerek ve Ek-1 dışı ülke gibi CDM projelerine ev sahipliği yapacak şekilde Protokol'e taraf olunabileceğini vurgulanmıştır. 2012 sonrasına yönelik olarak, küresel emisyonların yaklaşık %80'inin kentlerden kaynaklandığı, dolayısıyla yerel yönetimler emisyonların azaltılması ve iklim değişikliği ile mücadele konusunda yerel yönetimlerin de mutlaka sürecin içine dâhil edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

ülkemizde iklim değişikliği konusunda alınacak önlemlerin, kentlerin üretim, endüstri ve ulaşım altyapısı ilişkilerinden kaynaklanan farklı yapıları göz önüne bulundurularak alınması gerektiğini; bu yapı farklılıklarının belirlenerek, etki analizlerini ve risk değerlendirmelerinin yapılabilmesi için veri ve envanter çalışmalarının yapılmasının gerekliliği ile önemini;

Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü

İklim değişikliği etkilerinin azaltılmasına ilişkin çalışmaların sektörlere yansımalarının analizinin yapılması ve ilgili tüm kurumların üzerinde görüş birliği sağlayacakları ülkemiz tutum ve stratejisinin oluşturulması gerektiğini ifade edilerek, bu süreçte Sözleşme ve KP kapsamında müzakerelerin değerlendirilmesi imkânın olacağı vurgulanmıştır. 2012 sonrasına yönelik olarak Türkiye'nin bulunduğu coğrafya itibarıyla, iklim değişikliğinden en olumsuz olarak etkilenecek ülkelerden biri olduğu, ülkemizde su stresi yaşanacağı, tarımsal üretimde düşüş olacağı, bu nedenle ülkemizin üzerine düşen sorumluluklar ile yükümlülüklerinin bu hususlar dikkate alınarak belirlenmesi gerektiğini belirtmiştir.

Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü

Türkiye'nin Ek-1'deki "özel koşulları"ndan dolayı, Ek-1 dışı ülkeler statüsünde olması gerektiği tezi, teknik ve ekonomik analizlerle desteklenerek ve etkin şekilde müzakere edilerek "bağlayıcılık" alınmadan (Türkiye'nin 2008–2012 döneminde sera gazı salımları için herhangi bir azaltma/sınırlandırma yükümlülüğü alması gerekmediğinin kesinleşmesi) Kyoto Protokolü'ne taraf olunabileceğini belirtmiştir.

2012 sonrasına yönelik olarak ise; Bali Eylem Planı'nın yapı taşları olarak adlandırılan, iklim değişikliği ile mücadele, mali konular, teknoloji transferi, uyum başlıklarında Türkiye'nin koşullarının iyi müzakere edilmesi gerektiği, 2012 sonrası salım azaltma yükümlülüklerinin belirlenmesinde enerji yoğunluğu, insani kalkınma indisi, kişi başına gelir/salım, tarihsel sorumluluk, vb. gibi çoklu parametre yaklaşımının benimsenmesinin önemli olduğu vurgulanmıştır.

Türkiye gibi gelişme yolundaki ülkeler için herhangi bir yıla göre emisyon azaltım taahhüdünde bulunulmaksızın doğrudan “**gönüllü azaltım**” seçeneğine dahil edilerek, ulaşılmak istenen küresel hedefe pozitif katkı sağlamalarının beklenmesinin daha adil ve uygulanabilir olacağı belirtilmiştir. Ayrıca, çeşitli sera gazı salım azaltma senaryolarının sektörel yansımaları, ülke kalkınmasına ve rekabet gücüne etkileri, sosyo-ekonomik analizlerin kısa sürede yapılması, bu süreçte Türkiye adına yürütülecek müzakerelerin başarısını olumlu yönde etkileyeceği belirtilmiştir.

Orman Genel Müdürlüğü

Kyoto Protokolüne yönelik olarak, ormancılık sektöründen kaynaklanan ve kaynaklanabilecek emisyonlara kıyasla Karbondioksit emisyonlarının azaltılmasında en önemli unsurlardan biri olan yutak alanların artırılması ve karbon tutma kapasitelerinin geliştirilmesi; iklim değişikliği sürecinde gündemde olan REDD - (Reducing Emissions from Deforestation and Degradation- ormansızlaşmanın ve orman alanlarındaki bozulmanın engellenerek, sera gazlarının atmosferden uzaklaştırılmasını ifade eden kavram) kavramına önem verilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Birçok ülkeye kıyasla daha az soruna sahip ülkemizin uluslar arası iklim değişikliği sürecinde sorumluluk alabileceği hususunun değerlendirilmesinin olanak dâhilinde olduğu ifade edilmiştir.

2012 sonrasına yönelik olarak ise, Bali Eylem Planı çerçevesinde şekillenecek süreçte, Sözleşmeye taraf Ek-1 ülkelerinin de (dolayısıyla ülkemizin) iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinden zarar görme olasılığı göz önünde tutularak (Türkiye orman alanlarının yaklaşık % 60’lık kısmının birinci derecede yangına hassas iklim değişikliğinden en fazla etkilenecek yerlerde bulunması, söz konusu yutak alanların iklim değişikliği nedeniyle zarar görmesi, yanması neticesinde ortaya çıkacak emisyonun miktarı vs.) etki analizi, önleme, adaptasyon, vs. konularında yapılacak proje desteği vs gibi teşvikler ile desteklenmesi için gerekli adımların atılması gerektiği belirtilmiştir.

Çevre ve Orman Bakanlığı

Kyoto Protokolü’nün temel amacı olan; sera gazı emisyonlarının azaltılması, çevrenin korunarak sürdürülebilir kalkınma ilkeleri çerçevesinde temiz teknolojilerin kullanımı ve kaynakların verimli kullanımının teşviki hususları ortak olarak değerlendirildiğinde Çevre ve Orman Bakanlığı görev ve sorumlulukları gereği Kyoto Protokolüne Taraf olma hususuna olumlu yaklaşmaktadır. Ayrıca, ülkemizin Kyoto Protokolüne taraf olması durumunda 1. yükümlülük dönemi içinde (2008–2012) bir yükümlülük almayacağı mütalaa edilmektedir.

Protokolün AB çevre müktesebatı müzakereleri sürecinde yer alan önemli konulardan biri olması nedeniyle Protokole taraf olunmasının AB’ne üyelik sürecine olumlu katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Ancak, ülkemizin gelişmekte olan bir ülke olması ve Protokolün uygulanması sürecinde pek çok diğer sektörü de etkileyecek olması nedeniyle bu hususun tüm diğer sektörlerle birlikte değerlendirilmesinin önem arz etmekte olduğu değerlendirilmektedir.

2012 sonrasına yönelik olarak ise, ülkemizin “gelişmekte olan ülke” kavramı çerçevesinde müzakere edilmesi ve ülkemizin üstlenebileceği yükümlülüklerin hakkaniyet ilkesi ve özel şartlarımız göz önünde bulundurularak doğru bir şekilde ifade edilmesi gerektiği vurgulanarak, kapasite ve gelişmişlik düzeyimizde dikkate alınması suretiyle; çok parametrelili bir yaklaşım çerçevesinde bilimsel çalışmalar da dikkate alınmasıyla pozisyonumuzun belirlenmesi gerektiği ifade edilmiştir.

4- DPT SOSYAL VE İKTİSADİ ARAŞTIRMA PROJESİ ÖNERİSİNE İLİŞKİN ÖZET BİLGİ NOTU

PROJENİN ADI: İklim Değişikliği ile Mücadele Konusunda Sektörel Maliyetlerin Tespiti

PROJE YÜRÜTÜCÜSÜ/KOORDİNATÖRÜ: Devlet Planlama Teşkilatı (Sosyal Fiziki Altyapı Dairesi)

PROJE MALİYETİ: Proje ekibine çalışacakları altı aylık süre için DPT binasında bir ofis tahsis edileceği kabulüne göre ofis giderleri dâhil edilmemiş olan proje bütçesi toplam **440.000YTL** olarak hesaplanmıştır.

PROJENİN AMACI

Projenin genel amacı, iklim değişikliğiyle mücadele kapsamında yürütülen uluslararası müzakerelerde ülkemizin doğrulanmış bilgiler çerçevesinde pozisyon almasına destek olmaktır.

Bu genel amaca ulaşabilmek için bu araştırma ile aşağıdaki hedeflere ulaşılması beklenmektedir:

- HEDEF 1: Ülkemizin son yirmi yıl içerisinde enerji, kentleşme, ulaştırma, ormancılık, sanayi ve tarım sektörlerinde yürüttüğü tedbirler sonucunda azaltılan sera gazı salım miktarının belirlenmesi
- HEDEF 2: Ülkemizin orta ve uzun vadeli (2010–2020, 2020–2050) emisyon azaltım tedbirleri demetini oluşturacak seçeneklerin ve bu seçeneklerin maliyetlerinin belirlenmesi
- HEDEF 3: 2012 sonrası uluslararası rejim seçeneklerinin ülkemize olası etkilerinin araştırılması

PROJENİN PAYDAŞLARI

- a. **Yürütücü/sorumlu Kurum/Kuruluş:** Araştırmanın temel faydalanıcısı İklim Değişikliği Koordinasyon Kuruludur. Araştırmanın koordinasyonu Devlet Planlama Teşkilatı'na yapılacaktır.
- b. **Hedef Kitle:** Projenin çıktı ve sonuçlarından iklim değişikliğiyle ilişkili diğer kurumlar da faydalanacaktır.
- c. **Diğer Paydaşlar:** Araştırma kapsamında yapılacak sektörel çalışmalar ilgili Bakanlıkların ve kurumların katkıları ile yürütülecektir.
- d. **Paydaşların Görev ve Katkıları:** Paydaşlar çalışmalar için gereken verilerin sağlanması, model çalışmalarının şekillendirilmesi ve yönlendirilmesi, senaryoların oluşturulması ve çıktıların değerlendirilmesinde katkı sağlayacaktır.

PROJE ÇIKTILARI

Araştırma kapsamında aşağıda yer alan teknik raporların hazırlanması öngörülmektedir.

- Geçmiş Yıllarda Azaltılmış Emisyon Miktarı
- Sektörel Emisyon Azaltım Seçenekleri ve Maliyet Raporları (Bu raporlar; Enerji, Ulaştırma, Sanayi, Kentleşme [Binalar ve katı atık], Tarım ve Ormancılık sektörlerinde ayrı olarak hazırlanacaktır.)
- Sektörel tedbirler ve makro araçların ekonomiye etkisi raporu (Bu rapor kapsamında genel denge modelleme sonuçları değerlendirilecektir)
- Azaltım Politika Seçenekleri ve Senaryoları (Bu Alanda Yapılacak Çalışmalar, Mevcut Kalkınma Planı, Sektörel Stratejiler, AB Üyelik Hedefi ve İlerleme Raporları ile Uyumlu Olacaktır)
- Önemli Emisyon Salımı Yapan Ülkelerin Pozisyonları
- İklim Değişikliği Politikalarının Değerlendirmelerinde Uluslararası Örnekler
- Proje yönetim ve izleme raporları